

ПРО ПОПУЛЯРИЗАЦІЮ ЗНАНЬ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: КОЛИ, ЯК І НАВІЩО ЦИМ ЗАЙМАТИСЯ

Олександра Падучак,
*науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України*

У статті досліджено питання пропагування знань у сфері інтелектуальної власності в закладах вищої, загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти. Нинішні проблеми і запропоновані шляхи їх вирішення розглядаються комплексно, з урахуванням міжнародного досвіду. Зокрема детально розглянуто приклад Південної Кореї, де популяризація знань з інтелектуальної власності розпочинається з дитинства.

Ключові слова: освіта, школа, сфера інтелектуальної власності, популяризація знань інтелектуальної власності, ВОІВ, НОІВ

Шлях упровадження в Україні європейських стандартів життя є складним і багатовекторним. Разом з тим, ратифікувавши Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі — Угода) наша країна отримала інструмент і дороговказ для своїх перетворень. Виконання вимог Угоди дає їй можливість у подальшому стати повноцінним членом Європейського Союзу.

Одним із векторів руху України відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна — 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [1], є вектор гордості, а саме забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт. Україна повинна посісти гідне місце серед провідних держав світу, створити належні умови життя і праці для виховання своїх талантів, а також залучення найкращих світових спеціалістів різних галузей. У рамках цього вектора передбачається

реалізація низки реформ і програм, зокрема Програми розвитку інновацій. Надання належного рівня правової охорони та захисту прав на результати інтелектуальної діяльності є одним із напрямів євроінтеграції. У свою чергу, одним із фундаментальних компонентів системи охорони інтелектуальної власності є підтримка, розширення та вдосконалення освіти у сфері інтелектуальної власності. Адже в будь-якій сфері основним пріоритетом була, є і повинна бути освіта.

Ураховуючи зазначені стратегічні завдання, українською необхідною є комплексна підготовка фахівців з інтелектуальної власності як у межах певних галузей знань, так і на міждисциплінарному рівні. Курс з інтелектуальної власності наразі повинні прослухати всі без винятку студенти університетів, якщо вони справді прагнуть здобути вищу освіту [2].

В Україні підготовка фахівців галузі інтелектуальної власності почала здій-

снюватися з 1998 року. Із 2006 року розпочалося проведення підготовки магістрів за спеціальністю «Інтелектуальна власність» [3]. Ця спеціальність є комплексною і міждисциплінарною, вона охоплює технічні, економічні та правові інститути. Європейський і світовий досвід доводить, що підготовка фахівців у сфері інтелектуальної власності повинна здійснюватися за кількома напрямками: право, економіка й управління. Наразі спеціальність «Інтелектуальна власність» віднесена в Україні до галузі знань «Управління та адміністрування» за спеціальностями «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Менеджмент» або до галузі знань «Право» за спеціальністю «Право».

Наказом Міністерства освіти та науки від 28 грудня 2018 року № 1477 [4] було затверджено примірний перелік та опис предметних напрямів досліджень у межах спеціальності «Право», відповідно до якого інформаційне право та право інтелектуальної власності віднесені до основних напрямів досліджень у межах згаданої спеціальності.

Разом з тим, освіта у сфері інтелектуальної власності стикається з проблемою недостатньої інформаційної роботи на державному та регіональному рівнях стосовно важливості, актуальності та практичної необхідності у фахівцях цієї кваліфікації [5]. Профільні кафедри з інтелектуальної власності в рамках університетів намагаються просувати та підтримувати ініціативи щодо більш активної участі студентства у різноманітних національних і міжнародних конкурсах, олімпіадах, брейн-рингах тощо з напрямку інтелектуальної власності. Проводять наукові семінари, круглі столи, відкриті лекції тощо, присвячені розкриттю проблем у сфері інтелектуальної власності, залучають до цього міжнародні й українські інституції, профільні юридичні асоціації тощо [2].

Зокрема, на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка проведено Всеукраїнський конкурс студентських робіт з інтелекту-

альної власності (з 2014 по 2017 рік), Міжнародний форум «Інтелектуальна власність та інновації», започаткований у 2016/2017 навчальному році у рамках Фестивалю інновацій, ініційованого науковим парком університету, Всеукраїнські науково-практичні конференції молодих учених та студентів з проблем інтелектуальної власності. У 2014-2018 роках на базі університету проведено літню школу з питань інтелектуальної власності за курсом Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі — ВОІВ). На базі кафедри інтелектуальної власності університету у відкритому режимі з 2014 року працює Клуб інтелектуальної власності, до якого залучаються студенти, аспіранти, викладачі будь-яких факультетів університету та провідні фахівці з різних напрямів інтелектуальної власності. Кафедра інтелектуальної власності підтримала ініціативу Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка та НДІ інтелектуальної власності НАПрН України та взяла участь у роботі сайта «Copyright грамотність», метою якого є популяризація знань у сфері інтелектуальної власності.

У цьому напрямі необхідним видається запровадження відповідних ознайомчих курсів у школах і професійно-технічних навчальних закладах. Це сприятиме ідеї пропагування освіти у сфері інтелектуальної власності та залучення широких кіл до вдосконалення своїх знань у цій галузі.

Наразі у системі загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти не передбачено системних заходів з популяризації знань з інтелектуальної власності. За вибором пропонуються курси, які викладаються за рахунок варіативного компонента змісту освіти. У старшій школі зміст предмета «Економіка» представлений окремими спеціальними курсами, які намагаються врахувати інтереси, здібності та життєві плани учнів, з одного боку, і відповідають профілю школи, з іншого. До варіативної частини профільної

ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ

школи пропонують економічні курси, серед яких «Основи підприємницької діяльності», «Власна справа», «Основи менеджменту» тощо.

Як навчальний предмет у старшій школі, починаючи з 9 класу, викладається «Правознавство», що має на меті формування системного уявлення в учнів про державу та право як основні засоби впорядкування суспільних відносин, уміння використовувати їх на практиці.

Навчання старшокласників правознавству на профільному рівні забезпечується й варіативними курсами. За вибором учням пропонуються такі курси, як «Права людини», «Основи демократії», «Конституційне право» тощо.

Економічні та правознавчі предмети й варіативні курси у школі мають значний потенціал для популяризації та здобуття дітьми знань з основ інтелектуальної власності, який, на жаль, поки що не використаний.

У цьому плані цікавим є досвід Південної Кореї, яка за кілька десятиріч перетворилася з аграрної країни на передову економіку світу. У Кореї популяризація освіти у сфері інтелектуальної власності розпочинається з дитинства [6].

Підвищення обізнаності серед учнів початкової, середньої та старшої школи

щодо інтелектуальної власності, зокрема авторського права, відбувається через позашкільні заняття, креативні творчі заходи.

Зазначимо, що викладається також понад 6 годин курсу для кожного класу за стандартними підручниками. Учителі заздалегідь отримують відповідну підготовку й ознайомлюються з концепцією та методикою навчання. Програми навчання розробляються з перспективою задовольнити запити молоді та формуються на основі реальних ситуацій.

Освітні програми з інтелектуальної власності у школах упроваджуються з 2006 року. Зі статистикою розвитку цих програм протягом останніх років можна ознайомитися за таблицею 1.

Підвищення рівня обізнаності у сфері інтелектуальної власності серед здобувачів освіти відбувається й шляхом проведення спеціальних лекцій з авторського права (безкоштовно) на запит шкіл (таблиця 2). У країні намагаються забезпечити рівний доступ шкіл до цих спеціальних знань, беручи до уваги кількість класів у місцевості. Використовують спеціально підготовлених «викладачів молоді», підвищують їхні професійні навички через підвищення кваліфікації та постійний обмін інформацією про освіту.

Таблиця 1

Учасники (*Fields)		2016 рік	2017 рік	2018 рік	Усього (із 2009 року)
Кількість класів учасників		283	290	308	2196
Кількість учасників	Здобувачі освіти	11 558	10890	11079	91663
	Учителі	189	210	200	1616

Таблиця 2

Учасники та освітні заходи	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Усього (із 2008 року)
Кількість учасників	369 460	416 027	392 626	3 294 041
Кількість освітніх заходів	10 418	10 636	11 207	65 697

Багато уваги приділяється он-лайн освіті у сфері авторського права для молоді. За допомогою спеціально розробленого веб-сайта «Copyright Class» молоді люди можуть навчатися самостійно. Упроваджено також диференційоване навчання авторського права в Інтернеті для молодших/старших класів початкової школи, середньої школи та вищої школи (усього 4 види, по 3 години кожен). Навчання складається з розгляду цікавої та актуальної інформації, останніх справ у сфері авторських прав, етики у галузі авторського права тощо. Крім того, учителі можуть використовувати сайт як джерело допоміжного навчального матеріалу. Курси діють із червня 2011 року безкоштовно. Протягом 2018 року навчання за допомогою сайта пройшли 1 249 осіб.

Популяризація знань у сфері інтелектуальної власності із залученням широких верств населення відбувається і за допомогою засобів масової інформації з підготовкою відповідного контенту, а саме:

- включення питань інтелектуальної власності в кількох епізодах розважального шоу (4 епізоди, 2017 р.);
- виготовлення телевізійної реклами (1 одиниця, 2018 р.);
- створення веб-коміксів (8 серій, 2018 р.);
- публікація щомісячного журналу «Культура авторських прав» (популярна преса) і «Квартал авторських прав» (Academic Journal);
- обрання захисників прав інтелектуальної власності, які сприяють розвитку культури захисту в цій сфері (40 осіб);
- розкручування чатботів для популяризації інформації про інтелектуальну власність.

Широко використовуються соціальні медіа (Facebook, блоги, YouTube тощо), де розміщується інформація про авторські права, останні питання та тенденції у сфері інтелектуальної власності в режимі реального часу.

Спільно з різноманітними компаніями проводиться агітація з метою заохочення широкої громадськості до справедливого та законного використання матеріалів, захищених авторським правом. Проводяться конкурси авторського есе для молоді та аспірантів тощо.

На сьогодні в Україні в умовах реформування державної системи охорони інтелектуальної власності передбачено створення національного органу інтелектуальної власності, на який буде покладено, зокрема, виконання завдання з підготовки інформаційних і навчальних матеріалів, а також проведення просвітницьких заходів з метою підвищення обізнаності, поваги та розвитку культури суспільства у сфері інтелектуальної власності (Концепція реформування державної системи охорони інтелектуальної власності в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 року № 402 [7]).

Так, 24 травня 2018 року була утворена Державна організація «Національний офіс інтелектуальної власності» (далі — НОІВ). Одним із пріоритетних завдань її діяльності є підготовка спеціалістів і підвищення їхньої кваліфікації з питань інтелектуальної власності.

З цією метою у складі НОІВ утворено Навчально-науковий центр (самостійний структурний підрозділ), який у подальшому буде трансформований в академію.

На Навчально-науковий центр НОІВ покладено, зокрема, такі завдання щодо сфери інтелектуальної власності:

- 1) участь у формуванні відповідних типових програм для університетів;
- 2) участь у формуванні системи знань для всіх складників і рівнів освіти;
- 3) здійснення просвітницької діяльності;
- 4) проведення наукових досліджень і наукових заходів;
- 5) напрацювання пропозицій з формування відповідної державної політики.

Задля досягнення цих цілей між Міністерством економічного розвитку та торгівлі України та ВОІВ було укладено Програму співробітництва на 2018–2019 роки, відповідно до якої сторони сприятимуть створенню Національного навчального центру з інтелектуальної власності за підтримки Академії ВОІВ.

Варто зазначити, що ВОІВ відіграє важливу роль у розвитку освіти у сфері інтелектуальної власності та міжнародному співробітництві у цій галузі. На своєму офіційному сайті ВОІВ (www.wipo.int) [8] акумулює великий обсяг знань з охорони і захисту інтелектуальної власності, упроваджує систему дистанційної освіти, розміщує багато безкоштовних публікацій, довідників, плакатів, листівок, розрахованих на різноманітну цільову аудиторію, покликані сприяти проведенню заходів з підвищення обізнаності у сфері інтелектуальної власності без великих витрат.

Цікавим і корисним є зокрема посібник ВОІВ із планування та реалізації інформаційних кампаній та просвітницьких заходів для сприяння інноваціям. Він містить поради, як розробити стратегію просвітницької роботи, сфор-

мулювати цілі та завдання кампанії, визначити цільову аудиторію, провести відповідні дослідження, налагодити програму зв'язку та ефективно використовувати її інструменти.

По суті в Україні не потрібно винаходити велосипед у питанні привернення уваги до сфери інтелектуальної власності та популяризації знань із залученням широких верств населення. Разом з тим, ми потребуємо об'єднання зусиль якомога ширшого кола суб'єктів з метою розробки та подальшого впровадження Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності, окремий блок якої передбачає формування високого рівня культури та освіти у сфері інтелектуальної власності. Важливим є виховувати повагу до права інтелектуальної власності з дитинства, заохочувати дітей з молодшого шкільного віку пізнавати цю надзвичайно цікаву і корисну сферу, створювати умови для розвитку інтелектуальних можливостей дітей, дитячого винахідництва, використовуючи міжнародний досвід і співробітництво. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/conv>.
2. Орлюк О. П. Про розробку політики з інтелектуальної власності в національних університетах та роль профільних кафедр з інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 5/2017. С. 61–68.
3. Лазарев М. І. та ін. Управління підготовкою фахівців у сфері інтелектуальної власності: трансформації на сучасному етапі.
URL: <http://www.kbiuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/5/01.pdf>.
4. Про затвердження примірного переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 «Право»: наказ Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2018 року № 1477.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-ta-opisu-predmetnih-napryamiv-doslidzhen-v-mezhah-specialnosti-081-pravo>.
5. Бошицький Ю. Л. Оптимізація національної освіти у сфері інтелектуальної власності: сучасні вимоги та основні тенденції. *Часопис Київського університету права*. 2014/2. С. 227–233.
6. Copyright Awareness Raising, Korea copyright commission, Han, Ho, Director, Planning & Public Relations Team.

7. Концепція реформування державної системи охорони інтелектуальної власності в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 року № 402.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-%D1%80>.

8. Сайт Всесвітньої організації інтелектуальної власності www.wipo.int.

1. Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina — 2020»: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 12 sichnia 2015 roku № 5/2015.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/conv>.

2. Orliuk O. P. Pro rozrobku polityky z intelektualnoi vlasnosti v natsionalnykh universytetakh ta rol profilnykh kafedr z intelektualnoi vlasnosti. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. 5/2017. S. 61–68.

3. Lazariiev M. I. ta in. Upravlinnia pidhotovkoiu fakhivtsiv u sferi intelektualnoi vlasnosti: transformatsii na suchasnomu etapi.

URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/5/01.pdf>.

4. Pro zatverdzhennia prymirnoho pereliku ta opysu predmetnykh napriamiv doslidzhen v mezhakh spetsialnosti 081 «Pravo»: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 28 hrudnia 2018 roku № 1477.

URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-ta-opysu-predmetnih-napryamiv-doslidzhen-v-mezhah-specialnosti-081-pravo>.

5. Boshytskyi Yu. L. Optyimizatsiia natsionalnoi osvity u sferi intelektualnoi vlasnosti: suchasni vymohy ta osnovni tendentsii. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2014/2. S. 227–233.

6. Copyright Awareness Raising, Korea copyright commission, Han, Ho, Director, Planning & Public Relations Team.

7. Kontseptsiiia reformuvannia derzhavnoi systemy okhorony intelektualnoi vlasnosti v Ukraini, skhvalena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 chervnia 2016 roku № 402.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-%D1%80>.

8. Sait Vsesvitnoi orhanizatsii intelektualnoi vlasnosti www.wipo.int.

Надійшла до редакції 12.09.2019 року

Падучак А. О популяризации знаний в сфере интеллектуальной собственности: когда, как и зачем этим заниматься. В статье исследуется вопрос пропаганды знаний в области интеллектуальной собственности в учреждениях высшего, общего среднего и профессионального (профессионально-технического) образования. Существующие проблемы и предложенные пути их решения рассматриваются комплексно, с учетом международного опыта. В частности подробно рассмотрен пример Южной Кореи, где популяризация знаний интеллектуальной собственности начинается с детства.

Ключевые слова: образование, школа, сфера интеллектуальной собственности, популяризация знаний интеллектуальной собственности, ВОИС, НОИС

Paduchak O. Popularization of knowledge in the sphere of intellectual property: when, how and why would we do it? In the article the issue on popularization of knowledge in the sphere of intellectual property in the educational establishments is examined.

As of today, the system of general secondary and professional education does not provide for systematic measures on popularization of knowledge on intellectual property. Economic and jurisprudential subjects as well as elective courses in the school have substantial potential for the popularization and providing children with knowledge on the basics of intellectual property which, unfortunately, is not yet exploited.

The specialty «Intellectual Property» relates to such fields of knowledge as «Management and Administration» and «Law». Not that many chairs on intellectual property try to popularize knowledge on intellectual property and to attract more students to acquire this knowledge.

In view of the complexity and interdisciplinary of the mentioned specialty there is a problem of insufficient informational work on the relevance and the practical need for the professionals of this qualification in the sphere of intellectual property education.

The existing problematic issues and proposed ways of their solving are addressed in an integrated manner with consideration of international experience. In particular, the example of the Republic of Korea was considered in detail where the popularization of knowledge on intellectual property begins at childhood. Raise awareness among students (elementary school, middle school and high school) on copyright through the experience-oriented program within the school curriculum (e.g. extracurricular activities or creative discretionary activities). Teachers in charge will receive training in advance and acquaint themselves with copyright concept and educational methodology. Training programs are designed to meet the needs of young people and are formed from the consideration and analysis of cases found in everyday life.

Ukraine needs to unite as many participants as possible to develop and further implement the National IP Strategy, a separate block of which envisages the formation of a high level of culture and education in the sphere of intellectual property. To nurture respect for intellectual property rights from childhood, to encourage young children of primary school age to learn about this extremely interesting and useful sphere, to create the conditions for the development of children's intellectual abilities, children's invention, using international experience and cooperation.

Key words: Education, school, intellectual property sphere, popularization of knowledge on intellectual property, World Intellectual Property Organization (WIPO), National Intellectual Property Office (NIPO)